Kuntaliitto
Kommunförbundet

Lausunto

Tyni, Puustinen-Korhonen

5.10.2016

Dnro 976/03/2016

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 (HE 134/2016 vp)

Kuntaliitto kiittää kuulemiskutsusta ja esittää lausuntonaan seuraavaa. Lukemisen helpottamiseksi lausunto on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käsitellään kuulemisen teemana olevia asioita, toisessa osassa yleisiä kuntatalouteen liittyviä seikkoja.

Teema: turvakotipaikkojen ja rahoituksen riittävyys, päihdeäitien hoidon rahoitus, lastensuojelun tilanne ja rahoituksen riittävyys

Turvakotien rahoitus siirrettiin lailla valtiolle vuoden 2015 alusta lukien. Lakimuutoksen tavoitteena oli turvakotipalvelujen saatavuuden turvaaminen järjestämällä rahoitus vakaammalle pohjalle. Uudistuksen lähtökohta oli se, että valtion varoista korvataan turvakodissa annettu akuutti välitön kriisiapu. Toimintaan osoitettiin 8 miljoonan euron määräraha, jonka arvioitiin riittävän kattamaan vuoden 2014 tasolla ja turvakotipaikkamäärällä (120) tarjotun akuutin kriisiavun, mutta avohuollon toimenpiteet ja tuki jäivät rahoituksen ulkopuolelle, eli kuntien järjestämis- ja kustannusvastuulle.

Vuoden 2015 alussa voimaan astunut lakiuudistus muutti tilannetta siten, että turvakotipalveluiden rahoitusvastuu siirtyi kunnilta valtiolle. Uudistuksella pyrittiin edistämään kaikkien palvelun tarvitsijoiden pääsyä turvakotiin asuinpaikasta riippumatta. (HE 186/2014; L 1354/2014.) Valtiorahoitteisten turvakotien palvelut muuttuivat maksuttomiksi ja avoimiksi sekä perheille että yksittäisille ihmisille iästä tai asuinpaikasta riippumatta. (THL 2015.)

Vuonna 2015 Suomessa oli 19 valtion rahoittamaa turvakotia. Asiakkaita turvakodeissa oli vuoden aikana yhteensä 3 055. Aikuisia asiakkaista oli 1 418. Aikuisasiakkaista naisia oli 93 prosenttia. Lapsia turvakodeissa oli yhteensä 1 466. Turvakotipalveluita on kuitenkin edelleen tarjolla liian vähän. Turvakotipaikkojen määrä ei vastaa palvelun tarvetta. Erityisen hankala tilanne on suurimmissa kaupungeissa. Vuonna 2015 asiakas ohjattiin tilanpuutteen takia toiseen turvakotiin 1 182 kertaa (THL:n tilasto).

Vaje turvakotipaikkojen riittävyydessä johtuu valtion riittämättömästä rahoituksesta. Lisärahoitus 2 miljoonaa euroa ensi vuodelle ei riitä paikkaamaan tarjonnan ja kysynnän suurta ristiriitaa tilanteessa, että erityisesti suurissa kaupungeissa on jatkuvasti pulaa turvakotipaikoista. Tämä helpottuu ainoastaan sillä, että perustetaan lisää turvakoteja sinne, missä kysyntä on suurinta.

Turvakotiin pyrkijät ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja tarvitsevat välitöntä apua. Heitä ei tulisi pompotella turvakodista toiseen tai jättää kokonaan ilman turvakotipaikkaa tilanteessa, että heillä ei ole muutakaan paikkaa minne mennä. Kysymyksessä on tällöin perustuslain 19 §:n tarkoittama tilanne, jossa henkilölle tulisi julkisen vallan toimesta turvata oikeus välttämättömään huolenpitoon. Tämä julkisen vallan tehtävä tässä tapauksessa tarkoittaa turvakotitoiminnan riittävää rahoitusta.

Päihdeäitien hoitoon lausunnoilla oleva talousarvioehdotus ei ota kantaa. Kysymys on kuntien järjestämisvastuulla oleva palvelu, johon liittyy kuntien yleinen taloustilanne siinä mielessä,

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

että on resursseja toteuttaa palveluja. Vielä keskeisimmin asiaan liittyy asiakkaiden tahtotila hoitoon sitoutumisesta.

Myöskään kuntien järjestämisvastuulla olevaan lastensuojeluun ensi vuoden talousarvioesitys ei sisällä toimenpiteitä, mutta myös tähän liittyy kuntien yleinen taloustilanne . Sosiaalihuoltolain muutokset vuonna 2015 lapsiperheiden kotipalveluissa on edistänyt palvelujen saatavuutta. Tutkittua tietoa asian vaikutuksesta raskaampiin palveluihin ei ole.

Yleisesti kuntataloudesta

Kuntatalous on kehittynyt odotuksiin nähden kohtuullisesti. Erityisesti kuntien omilla säästötoimenpiteillä on ollut merkittävä vaikutus. Kuntien ja kuntayhtymien investoinnit ovat pysyneet korkealla tasolla. Vaikka velkaantuminen on kasvanut, investointien omarahoitusosuus on noussut. Kunnille asetettu rahoitusasematavoite -0,5 % prosenttiyksikköä / BKT v. 2019 on haastava ja siitä on johdonmukaisesti pidettävä kiinni.

Tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin hyvin haastavat, sillä toimintaympäristöön, tulopohjaan ja kustannuskehitykseen kohdistuu useita paineita ja velkaa joudutaan yhä ottamaan lisää.

Ensi vuoden valtion talousarvioesityksen ennakoidaan vahvistavan kuntataloutta lievästi. Epävarmuustekijöitä on kuitenkin merkittävästi ja mitä ilmeisimmin kuntien omat toimenpiteet tulevat jatkossakin olemaan keskeisessä asemassa kuntatalouden tasapainon saavuttamisessa.

Kilpailukykysopimus rahoitettiin osin kuntasektorin säästöillä, joista merkittävin on lomarahojen leikkaus vuosina 2017–2019. Säästövaikutukseksi vuonna 2017 arvioidaan 309 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi työajan pidennyksen seurauksena kunta-alan työvoiman kysynnän oletetaan pienenevän niin, että säästöiksi ensi vuonna arvioidaan 93 miljoonaa euroa. Vaikutus nousee aina 245 miljoonaan euroon vuonna 2020. Valtionosuuksia alennetaan vastaavasti.

Verotuksessa tapahtuvat muutokset kompensoidaan osittain. Ottaen huomioon kuntatyönantajan oletetut säästöt, veromuutokset ja valtionosuusvähennykset kuntatalouden rahoitusasema heikkenisi kikystä johtuen noin 90 miljoonaa euroa.

KEL-indeksiin sidottuja menoja leikataan 195 miljoonaa, mikä pienentää kuntien valtionosuuksia 75 miljoonaa euroa. Edellisellä vaalikaudella päätetyt valtionosuusleikkaukset jatkuvat ensi vuonna 50 miljoonan euron suuruisena.

Päivystysasetuksen muutoksen myötä kuntien menojen arvioidaan jo ensi vuonna alenevan 75 miljoonaa euroa, vanhuspalvelujen henkilömitoituksen tarkistuksen myötä säästöä kertyisi 25 miljoonaa ja varhaiskasvatukseen liittyvien muutosten johdosta 67 miljoonaa euroa. Oletetut säästöt leikataan ennakkoon kuntien valtionosuuksista.

Peruspalvelujen valtionosuuksia leikataan ensi vuonna yhteensä peräti 383 miljoonaa euroa kun oletettujen säästöjen lisäksi ns. Lex Lindströmin, eli yli 60 v. pitkäaikaistyöttömien johdosta kunnille syntyvä, noin 33 miljoonan euron ennakoitu menojen vähennys työmarkkinatukimenoissa leikataan peruspalveluiden valtionosuuksissa.

Kuntaliitto toteaa, että esitetyt valtionosuusleikkaukset ovat erittäin suuria ja perustuvat oletuksiin kuntien omista toimenpiteistä. Kuntaliiton mielestä nämä muutokset olisi tullut ottaa huomioon valtion ja kuntien kustannustenjaon tarkistuksessa, kun toteutumat ovat tiedossa. Kuntaliitto ei hyväksy niin sanotun Lex Lindströmin kunnille tuoman säästön leikkausta valtionosuuksista vaan sen rahoitus pitäisi hoitaa työmarkkinatukijärjestelmän rahoituksen sisällä.

Epävarmuustekijöistä johtuen valtion TAE:n vaikutuksia kuntatalouteen on hankalaa täysin luotettavasti arvioida.

Näistä vaikeuksista huolimatta Kuntaliitto on tyytyväinen siihen, että vakiintuneet veroperustemuutokset kompensoidaan, uusiin tehtäviin tulee 100 %:n valtionosuus ja että valtion ja kuntien kustannustenjako tarkistetaan sovitun mukaisesti.

Kuntien toimintaympäristössä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Turvapaikanhakijoiden suuri määrä aiheuttaa kunnille merkittäviä kustannuksia erityisesti sen jälkeen, kun oleskelulupa on myönnetty. Myös käännytyksiin liittyvät ongelmat kasaavat kunnille uusia haasteita paperittomien määrän kasvaessa. Kotouttamiskorvausten taso on aivan liian alhainen ja jälkeenjäänyt.

Hallituksen kärkihankkeet tähtäävät toimintojen uudistamisen kautta talouden kasvun ja työllisyyden edistämiseen. Liikennekaaren osalta huolta herättää erityisesti joukkoliikenteen asema jatkossa. Jätelain uudistaminen kuntien vastuita rajaten aiheuttaisi kunnille satojen miljoonien menetykset.

Edellisellä hallituskaudella toteutettu työllisyyden kuntakokeilun tulokset olivat erinomaisia. Tärkeätä on, että nyt valmistelussa olevat alueelliset kokeilut toteutetaan viivyttelemättä ja mahdollisimman laajasti.

Kuntaliitto on aktiivisesti mukana maakuntauudistuksen valmistelussa. Kuntaliitto korostaa uudistuksessa itsehallinnon toteutumista ja kuntien mahdollisuutta jatkossakin toimia sote-palvelujen tuottajina.

Tero Tyni

Erityisasiantuntija